

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розглядається проблема вдосконалення підготовки майбутнього вчителя музики до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності, з'ясовано їх дидактико-психологічні особливості. Проаналізовано практичний досвід підготовки вчителів музики до використання комп'ютерних технологій та засвідчено наявність в означеній галузі суперечностей, що перешкоджають розв'язанню актуальної проблеми. Увагу зосереджено на висвітленні методичних аспектів використання комп'ютерних технологій у викладанні предмету «Музика», перспективи їх впровадження у навчальний процес.

В статье рассматривается проблема совершенствования подготовки будущего учителя музыки к использованию компьютерных технологий в профессиональной деятельности, выяснено их дидактико-психологические особенности. Проанализирован практический опыт подготовки учителей музыки к использованию компьютерных технологий и засвидетельствовано наличие в пределах заданной отрасли противоречий, препятствующих решению актуальной проблемы. Внимание сосредоточено на освещении методических аспектов использования компьютерных технологий в преподавании предмета «Музыка», перспективы их внедрения в учебный процесс.

We consider the problem of improving of the training of future teacher of music to the usage of computer technologies in professional activities and the didactic- psychological peculiarities of their usage by future specialists in musical pedagogy have been clarified. The practical experience of preparation teachers of music to the usage of computer technologies have been analyzed and the differences have been found that obstructs the solving of actual problem. The attention is focused on the highlighting of methodical aspects of using computer technologies in teaching the subject «Music» perspectives of their usage in studying process.

У національній доктрині розвитку освіти в Україні серед пріоритетних напрямів розвитку цієї галузі визначено запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій, створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів. Необхідність реалізації цих завдань постає відповідно до стрімкого розвитку сучасного інформаційного суспільства. Одним із базових умінь майбутнього фахівця, зумовлених потребами такого суспільства, є володіння знаннями та вміннями ефективно використовувати у своїй професійній діяльності комп'ютерну техніку.

На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та професійній діяльності. Виокремлюють три рівні такої готовності: власний рівень володіння комп'ютеризованими технологіями, вміння підвищувати свій фаховий рівень за допомогою засобів Internet.

Основним недоліком використання комп'ютерних технологій є зменшення безпосереднього спілкування учня з учителем та з колективом, значні матеріальні затрати на комп'ютеризацію навчальних закладів, особливо гостро ця проблема постає у школах сільської місцевості. У таких навчальних закладах комп'ютери не завжди відповідають сучасним вимогам, а подекуди зовсім відсутні. Але згідно з Концепцією програми інформатизації загальноосвітніх закладів, комп'ютеризації сільських шкіл – комп'ютерні технології навчання є одним із пріоритетних напрямів удосконалення освітньої галузі, що значно покращить підготовку підростаючого покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві, підвищить якість, доступність та ефективність освіти [3, с. 7].

Викладання музики – глибоко творча діяльність, і її основними компонентами є: виконавський артистизм, музична культура, вміння вербальної і невербальної інтерпретації, наявність загально-педагогічних та спеціальних знань, здатність до створення творчої

атмосфери на уроці, творча уява і фантазія вчителя. Проблема підвищення рівня професійно-педагогічної майстерності набуває важливого значення та актуальності і в аспекті підготовки вчителя музики, який повинен бути одночасно музикантом-професіоналом, мистецтвознавцем, лектором та педагогом-вихователем.

Теоретичні засади становлення системи професійної підготовки педагога розроблені у працях З. Курлянд, А. Ліненко, О. Олексюк, Л. Хомич, О. Кондратюка, О. Рудницької, С. Сисоєвої. Професійне та особистісне становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін розглядається в наукових працях Л. Коваль, Л. Кондрацької, Л. Масол, Т. Танько, О. Щолокової та ін. Інтеграцію змісту освіти у контексті її інформатизації досліджено у роботах В. Бикова, Р. Гуревича, К. Зуєва, А. Єршова, І. Маркова, Є. Машбіц, В. Монахова, А. Ротаєнко, В. Руденко, Є. Рябчинської, В. Сумського та інших.

Про ефективність упровадження нових інформаційних технологій у процес опанування дитиною різними видами мистецтва йдеться в дослідженнях педагогів-музикантів О. Балабана, Н. Бергера, В. Варченко, В. Козліна, І. Регейло, І. Ткачука, О. Чайковської, В. Штепи, В. Янкула та ін.

Результати аналізу психолого-педагогічної й методичної літератури з проблеми дослідження, а також масової педагогічної практики інтеграції знань студентів сучасної професійної школи свідчать, що, незважаючи на вагомі результати досліджень, на численні пошуки у напрямку наукового осмислення проблеми комп'ютеризації навчального процесу, поза увагою дослідників залишаються важливі питання навчання комп'ютерних технологій у професійній підготовці фахівців. Передовсім це стосується особливостей методичного та організаційного забезпечення інтегративного навчання з урахуванням вимог майбутньої професії.

Мета статті – з'ясувати особливості використання комп'ютерних технологій у професійній підготовці вчителя музики.

Запровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес як середньої, так і вищої школи висуває низку важливих проблем, вирішення яких, в основному, залежить від підготовки педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Підготовка студентів до застосування комп'ютерних технологій у професійно-педагогічній діяльності, результатом якої є готовність до такого виду професійної діяльності, здійснюється у процесі загальної професійної підготовки і має спільні з нею компоненти. Водночас, вона має свої специфічні особливості, зумовлені характером цієї педагогічної діяльності та вимогами до особистості, що здійснює цю діяльність. Внаслідок швидкого розвитку комп'ютерних технологій знання у цій сфері швидко старіють. Тому під час підготовки майбутніх учителів музики необхідно, щоб знання мали творчий та пошуковий характер, оскільки таке навчання стимулює розвиток пізнавальної активності, творчих та розумових здібностей.

Необхідність використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі є незаперечним фактом, проте постає актуальна проблема реального підвищення ефективності навчання засобами комп'ютерних технологій. Це пов'язано з відносно повільною та тривалою трансформацією сучасної освіти, яка неминуче відстає від прогресу технічних засобів. Ефективність освітніх змін і реформ значною мірою залежать від якості й обсягу професійної підготовки і самовдосконалення вчителя, здатного організувати навчально-виховний процес відповідно до новітніх засад освітньої практики, яка щораз на вищому ступені враховує результати наукових досліджень.

Таким чином, вивчення нормативно-правових документів, що регламентують систему освіти в Україні, науково-методичних джерел та інших матеріалів, аналіз практичного досвіду підготовки вчителів музики до використання комп'ютерних технологій засвідчили наявність в означеній галузі суперечностей, що перешкоджають розв'язанню актуальної проблеми, а саме:

- між необхідністю виховання нової генерації педагогічних кадрів і нерозробленістю системи теоретико-методичних основ підготовки майбутніх педагогів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності;
- між потребами в науковому обґрунтуванні та практичній реалізації системи підготовки вчителів музики до використання комп'ютерних технологій і використанням, здебільшого у закладах вищої освіти, лише окремих елементів цієї підготовки;

- між вимогами до високого рівня підготовки майбутніх педагогів щодо використання комп'ютерних технологій і низьким рівнем володіння такими технологіями вчителями музики, невмінням орієнтуватися в навчально-інформаційному просторі.

Вимоги до професійних якостей вчителя музики передбачають наявність творчого потенціалу, глибоке розуміння вчителем дидактичних процесів, постійну підтримку та вдосконалення професійного рівня. Існуючі сьогодні моделі і стандарти компетентності фахівців загалом відображають вимоги до вчителя, однак практично не вказують шляхи вдосконалення цих вимог. Для того, щоб педагог став професійною особистістю, необхідно формувати в нього таку свідомість, що спонукає до продуктивної, творчої професійної діяльності. Свідомість педагога стає істинно професійною тоді, коли він сприймає та осмислює педагогічну діяльність не лише на рівні побутових уявлень, але й у науково-педагогічних поняттях та категоріях.

Інформатизація професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики повинна забезпечити достатній рівень сформованості його інформаційної культури; підвищити ефективність навчально-виховного процесу на основі впровадження нових комп'ютерних технологій; удосконалити управління підготовкою майбутніх фахівців; інтенсифікувати наукові дослідження та методичну роботу [4, с. 216].

Одним із найефективніших способів використання комп'ютерних технологій в освіті є управління навчальною діяльністю учнів, коли забезпечуються індивідуальне навчання, зумовлене розбудовою моделі особистості на основі визначення особливостей пізнавальних процесів (сприйняття, мислення, пам'ять); проблемне навчання, в якому учень або студент виступають як дослідники, відкриваючи самостійно щось нове; формування готовності особистості до творчої діяльності, під якою доцільно розуміти «сукупність психічних особливостей, що включають установку на розуміння функцій творчої діяльності, а саме: а) забезпечення зв'язків з ігровою діяльністю, накопичення емоційно-чуттєвого досвіду, досягнення емпатії, рефлексії; б) формування уявлень на основі фантазії, вмінь поєднувати інтелектуальні та образні компоненти, відмови від шаблонних дій, конформізму, здатності висловлювати власну думку» [5, с. 187].

Комп'ютерні технології відіграють важливу роль у навчанні та викладанні. Вчитель перестає бути єдиним джерелом інформації. Він виступає посередником, тому педагогічний фахівець має йти до школи з фундаментальними знаннями комп'ютерних технологій. Мета підготовки майбутніх учителів полягає у формуванні навичок систематичної роботи з комп'ютерною технікою в конкретній предметній галузі, а також умінь навчити школярів навичок роботи з персональним комп'ютером. Для вчителя важливо знати, де і як знайти потрібне джерело знань, як «відсіювати» з великого потоку потрібну та достовірну інформацію, аналізувати її, обробляти та «подавати» в доступній формі учням відповідно до їх вікових та психологічних особливостей. Тому незамінним помічником для педагога стають комп'ютерні технології як інструмент вдосконалення педагогічної діяльності під час розв'язання завдань предметної галузі.

Використання комп'ютера у навчальному процесі змінює співвідношення методів, форм, засобів навчання, весь методичний апарат діяльності педагога. Це призводить до зміни обсягу і змісту навчального матеріалу; введення алгоритмізації розв'язання завдань; поглиблення предметної сфери шляхом моделювання чи імітації явищ і процесів за допомогою діалогової взаємодії, компресії інформації, логічної і стилістичної її обробки; використання інструментальних програмних засобів з метою розвитку логічного, наочно-образного мислення, а також формування вербально-комунікативних і практичних умінь; варіативності у виборі видів навчальної діяльності і способів подання навчального матеріалу; забезпечення індивідуальної і диференційованої роботи над навчальним матеріалом; розширення сфери самостійної роботи з елементами дослідницької діяльності [8].

У питаннях застосування комп'ютерів як засобу масового музичного навчання у музичній освіті сьогодні є як прихильники, так і противники. Одні дослідники стверджують, що музика і комп'ютер несумісні, водночас інші – висловлюють новаторські ідеї в галузі музичної педагогіки і шукають нові підходи у навчанні музики з широким використанням можливостей комп'ютера.

Відомо, що за допомогою органів слуху людина сприймає тільки 15% інформації, за допомогою органів зору – 25%, проте за комплексного сприйняття інформації за допомогою органів зору та слуху кількість інформації, яку сприймає людина, збільшується до 65%. Звісно ж, досягти цього на уроці можна й за допомогою традиційних засобів навчання – плакатів, таблиць, макетів, записів на дошці тощо, але за допомогою комп'ютерних технологій можна використовувати на уроці наочність вищого рівня – відеоматеріали, анімаційні фрагменти, інтерактивні моделі тощо, які дають змогу продемонструвати на уроці ті явища, які в реальному світі побачити неможливо. Учні завдяки використанню комп'ютера одержують у декілька разів більше потрібної інформації, яку під час уроку встигають закріпити, звільняючись від домашнього завдання. Комп'ютерні технології допомагають індивідуалізувати та диференціювати навчання. Цього досягають не тільки завдяки різнорівневим завданням, а й за допомогою самоосвіти учня [6].

Як зазначає В. Глотов, сучасний учитель музики – це високоосвічений фахівець, який володіє фундаментальними, соціально-гуманітарними, психолого-педагогічними і фаховими знаннями, вміє використовувати ці знання у своїй професійній діяльності, досконало володіє музичним інструментом, розвиває свій творчий потенціал, використовує нові технології в галузі музично-естетичного виховання.

Використання комп'ютера на уроках музики має низку переваг:

- кожен учень має доступ до клавіатури «фортепіано», «гітари», «органа»;
- можливість озвучити записану мелодію надихає учнів до творчого процесу створення мелодії;
- учень може «побачити» і «почути» багато відомих музичних інструментів, портретів та біографій композиторів, виконавців, музикантів;
- створення вчителем та учнями тестів і вікторин;
- одержання різної музичної інформації з використанням мережі Internet;
- вчитель має можливість контролювати і оцінювати знання учнів з допомогою комп'ютера.

Однією з суттєвих проблем, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій у підготовці майбутніх вчителів музики, є відсутність стандартизованих програмних продуктів для повноцінного забезпечення навчального процесу, оскільки лише в сукупності з програмним забезпеченням технічний засіб може називатися навчальним. Тому у випадку застосування комп'ютерних технологій завданням першочергової важливості є відбір високоякісного програмного забезпечення, що може бути інтегроване у навчальний план. В більшості випадків використання ускладнюється із-за англійського інтерфейсу та професійної спрямованості програм. Програми для роботи зі звуком, нотним матеріалом складні в користуванні, багаточисленні емулятори синтезаторів і віртуальні студії потребують спеціальних музичних знань.

Як зазначає В. Штепа, робота з КНП (комп'ютерними навчальними програмами) на уроках музики відкриває перед учнями можливості експериментування з електронними звуками, а вибір медіа засобів для уроку музики, на якому застосовуються КНП, – питання педагогічної і дидактичної стратегії, особистої компетенції та інтересу до засобів, якими користуватимуться і вчитель, і учні.

Зібравши значну кількість файлів цифрового матеріалу: великі фонотеки цифрової музики українських, російських, зарубіжних композиторів, обробок класики в сучасній інтерпретації та багато іншого матеріалу, наголошує В. Янкл [10, с. 63], – учитель за декілька хвилин може підготувати найцікавіший матеріал до уроку.

Цікавим є досвід Київської дитячої Академії мистецтв (КДАМ), де розроблено авторську програму з комп'ютерної грамоти на музичному факультеті, яка базується на педагогічних та мультимедійних технологіях, сприяє індивідуалізації і диференціації навчання.

Для оволодіння системою базових музично-теоретичних знань та освоєння навичок їх застосування у практичній діяльності, використовують такі програми: «Музичний клас», «Шарманщик», «Первинні музичні жанри. Танець», «Чарівна музична сходінка», «Making musik», «Visual Arranger», «Finale», серія «Енциклопедія музичних інструментів», серія «Класична музика» та інші [8, с. 19].

На базі кафедри музикознавства, методики музичного виховання та акторської майстерності ТНПУ ім. В. М. Гнатюка здійснюється експериментальна навчальна робота з розробки та використання комп'ютеризованого курсу «Музика». Під час розробки проекту ставились завдання: оптимально розвивати творчі можливості і здібності школярів засобами комп'ютерних технологій; створювати умови для підвищення якості музичного навчання, виховання й розвитку індивідуальності учнів; забезпечувати продуктивну трансформацію змісту навчального процесу. Їх вирішення дасть можливість зробити вивчення навчального матеріалу цікавішим, захоплюючим і наочним.

Таким чином, ми можемо говорити про комп'ютер як про потужний і корисний інструмент педагогічної діяльності вчителя музики та процесу його підготовки. Комп'ютер забезпечує інтенсифікацію навчального процесу, допомагає його індивідуалізації та диференціації, розвиває творчі можливості учнів, знання з теорії та історії музики, відкриває нові звукові можливості, розкриває перспективи використання електронних музичних інструментів.

Реалізація можливостей комп'ютера у процесі викладання веде до якісної зміни і поглиблення дидактичних принципів навчання музики, відкриває нові можливості та перспективи розвитку творчої особистості учня. Однак ще не розв'язаною проблемою сьогодні є неготовність конкретного вчителя використовувати цей універсальний засіб у взаємозв'язку з комплексом програмного забезпечення на своєму уроці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьева В. А. Искусство и музыка в компьютерном классе // Информатика и образование. – 2003. – № 1. – С. 83–84.
2. Бороздин А. О. Применение музыкально-компьютерных технологий на уроках музыки в общеобразовательной школе // Музыка в школе. – 2006. – № 1. – С.27–31.
3. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 3–10.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З.Н.Курлянд, Р.І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.]. – К.: Знання, 2007. – 495с.
5. Рейзенкінд Т. Комп'ютерне навчання в професійній підготовці вчителя музики / Т. Рейзенкінд // Рідна школа. – 2003. – № 3. – С. 56–58.
6. Чабанна Н. Мультимедіа на уроці / Н. Чабанна, І. Поляшенко // Завуч. – 2008. – № 27. – С. 13–14.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вузів / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 325 с.
8. Чайковська О. Використання мультимедійних технологій в мистецькій освіті / О. Чайковська // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – № 2. – С. 19–20.
9. Чайковська О. Комп'ютерні технології в практиці музичного навчання загальноосвітньої школи / О. Чайковська // Рідна школа. – 2004. – № 10. – С.25–28.
10. Янкул В. Комп'ютерні технології у викладанні мистецьких дисциплін / В. Янкул // Мистецтво і освіта. – 2004. – № 4. – С. 63.